

21.10.2024

HE 101/2024 vp
Talousvaliokunta
Kirjallinen asiantuntijalausunto

Asia: HE 101/2024 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rakentamislain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Helen Oy kiittää mahdollisuudesta antaa kirjallinen asiantuntijalausunto ja tulla talousvaliokunnan kuultavaksi asiassa HE 101/2024 vp. Talousvaliokunnan erityisestä pyynnöstä olemme analysoineet hallituksen esitystä erityisesti pienydinvoiman kannalta. Merkittävimmät näkökulmat ovat

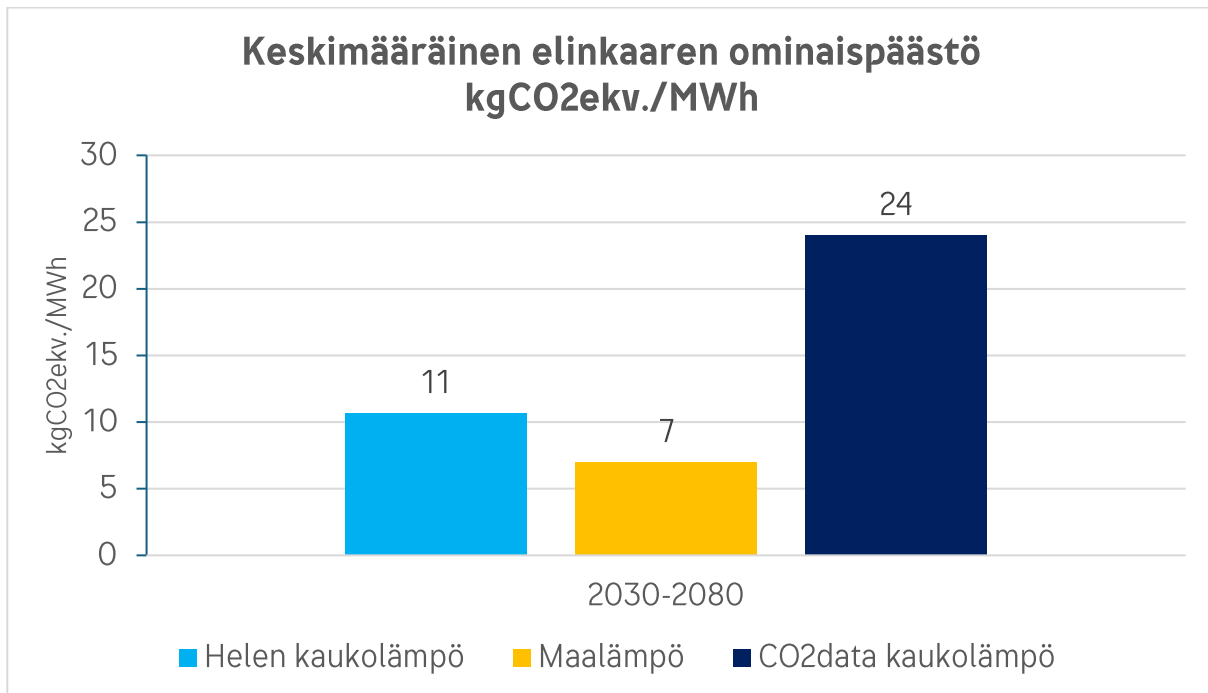
- Suunnitellut pienydinvoimahankkeet Suomessa liittyvät pääosin kaukolämmön tuotantoon. Pienydinvoimaa ei kannata rakentaa, mikäli lainsäädännöllä virheellisesti estetään kaukolämmön käyttämistä uudisrakentamisessa. Vähähiilisyyslaskennassa käytettävä valtakunnallinen kerroin (CO2data.fi) ei edelleenkään edusta kaukolämpösektorin tai Helenin päästökertoimen kehittymistä. Sääntely on ristiriidassa Suomen kansallisten tavoitteiden kanssa sekä vääristää kilpailua lämmitysmarkkinalla.
- Pienydinvoimaa edistäisi parhaiten rakennuslupapäätösten valitusten kiireellisyysääntely, mikä puuttuu rakentamislaita.

Rakennuksen vähähiilisyysääntelyn kansalliset CO2data.fi-päästökertoimet ovat virheelliset ja vääristävät vakavasti kilpailua

Fossiilinen lämmitysenergian tuotanto käytännössä poistuu Suomen energiamarkkinalta sekä kaukolämmössä että kiinteistökohtaisissa sähkön pohjautuvissa energiaratkaisuissa 2020-luvun aikana ja nämä vaihtoehtoiset rakennusten käytönaikaiset lämmitysratkaisut ovat lähtökohtaisesti erittäin vähäpäästöisiä. Päästöjen faktuaalinen taso on entistä marginaalisempi, koska tässä sääntelyssä arvioidaan rakennusten päästötasoja vuoteen 2080 asti. Sääntelyn pohjana käytetty PEIKKO WEM-skenaario tehty muuhun tarkoitukseen: Se perustuu nykyisiin politiikkatoimiin ja jo ilmoitettuihin investointipäätöksiin, mikä tekee arviosta erittäin konservatiivisen, eikä skenaario todennäköisesti edusta edes PEIKKO-hanketta koordinoineen VTT:n parasta näkemystä tulevaisuuden kehityksestä.

Rakennusten käyttämän energian kansallisen päästötietokannan (co2data.fi) mukaiset päästötiedot luovat kiinteistökohtaisille lämpöpumppuratkaisuille perusteettoman kilpailuedun. Tietokannan tiedot päivitettiin syksyllä 2024, mutta päivitetytkin kertoimet antavat kiinteistökohtaiselle maalämpöratkaisulle monta kertaa pienemmät päästöarvot, vaikka todellisuudessa niiden tulisi olla hyvin lähellä toisiaan verrattuna esimerkiksi Helenin skenaarioon kaukolämmön päästökehityksestä (kuva 1.). Mikäli hiilijalanjälkisääntelyn pohjana olevaa päästötietokantaa ei päivitetä kaukolämmön ja -jäähdytyksen osalta vastaamaan niiden todellista päästökehitystä, sääntely sulkee pois kaukolämmön ja -jäähdytyksen uusien rakennusten lämmitystapavalinnoista. Helen pitää kohtuuttomana yhtiön liiketoiminnan harjoittamisen estämistä perustuen ennusteeseen, joka ei edusta yleisimmin toimialan tai Helenin omaa tulevaisuuden [tuotantoportfoliota](#), eikä Helenin omistajien Helenille asettamia velvoittavia tavoitteita.

21.10.2024

Kuva 1.

Kaukolämpöä virheellisesti kohtelevan sääntelyn taloudelliset vaikutukset ulottuvat laajemmalle kuin rakennus- ja kiinteistömarkkinavaikutuksiin.

- Kaukolämpö on suomalaisten yleisimpiä lämmitysmuotoja ja se pystyy tasapainottamaan koko energiajärjestelmää.
- Kaukolämpöjärjestelmämme tukee sähköistyvää yhteiskuntaa tarjoamalla joustoa myös sähköjärjestelmään. Kaukolämmön ansiosta sähköjärjestelmän huipputehon tarve laskee, hinnat pysyvät kohtuullisina ja koko energiajärjestelmän toiminta turvataan. Helenin osalta, kun lämmöntarve on suurimmillaan ja sähköstä on niukkuutta, voimme käyttää enemmän metsähaketta ja pellettiä sekä lämpövarastoja ja tulevaisuudessa toivottavasti pienydinvoimaa. Vastaavasti kun edullista sähköä on hyvin saatavilla, voimme tuottaa kaukolämpöä myös sähkökattiloilla ja hyödyntää varastoja.
- Kiinteistökohtaiset sähköön pohjautuvat lämmitysjärjestelmät lisäävät sähkön huippukulutusta lisäten riskiä erittäin korkeille piikkihinnoille, eivätkä helpota sähkötehon riittävyysaastetta tuulettomina pakkaspäivinä.
- Kaukolämmön muita hyötyjä Suomen energiajärjestelmään ovat muun muassa: Kaukolämmössä hyödynnetään hukkalämpöjä (jätevesi, datakeskukset, muu teollisuus). Kaukolämpöjärjestelmä lisää vetytalouden kannattavuutta, kun vetylaitosten hukkalämmölle tulee arvo ja käyttötarkoitus. Kaukolämmössä on mahdollisuus hiilinegatiivisuuteen hiilidioksidin talteenoton avulla.

Toivomme talousvaliokunnalta, että se varmistaa sääntelyn virheellisyyden korjaamisen. Konkreettisena toimenä voisi olla, että ympäristöministeriötä edellytetään varmistamaan pikaisesti, että sääntelyn pohjana oleva laskenta edustaa PEIKKO-hankkeen (VTT:n) omaa parasta näkemystä kaukolämmön tulevaisuuden tuotannosta ja sen päästöistä sekä tarvittaessa tilaamaan laskenta, joka on tehty rakentamisen päästösääntelyn tarpeisiin ja arvioimaan päästötilannetta vuoteen 2080 asti. Tämänhetkinen laskenta on tehty Suomen ilmastopolitiikan suunnittelun pohjatiedoksi ja on konservatiivinen (With Existing Measures).

21.10.2024

Rakennuslupapäätösten valitusten kiireellisyysääntely edistäisi pienydinvoimaa

Hallitus on esittänyt niin sanotussa yhden luukun mallissa uuden Lupa- ja valvontaviraston alaisille etusijamenettelyn piirissä oleville hankkeille valitusasioiden kiireellistä käsittelyä, mutta vastaavaa valitusten kiireellisyysääntelyä ei esitetä rakentamislakiin. Helenin näkemyksen mukaan rakentamislain alaisten lupien valitusten kiireellisyysääntely pienydinvoimalle edistäisi pienydinvoiman rakentamisesta Suomessa merkittävästi.

Koska rakentamislain uudistuksessa varsinaisia valitusoikeuksia karsitaan hyvin maltillisesti, korostuu hankkeiden valitusten käsittelyt tuomioistuimissa. Tämä vaikutus luvituksen kokonaisekseen kohdistuu erityisesti pienydinvoimahankkeisiin, jotka toteutuakseen tarvitsevat useiden eri lakien nojalla annettavia lupapäätöksiä. Lisäksi kaikkien valituskelpoisten lupa- ja kaavapäätösten käsittelyä tuomioistuimissa pitää saada nopeutettua resursseja lisäämällä.

Korjattavaa on myös yhden luukun lainsäädäntöhankkeessa ja alueidenkäyttölain uudistuksessa, koska etusijamenettelyn ja kaavojen kiireellisen käsittelyn osalta pienydinvoima tulisi sisällyttää teknologiana sääntelyn piiriin, joita menettelyt koskevat.

Yleiset huomiot liittyen rakentamislakiin ja pienydinvoimarakentamiseen

- Rakentamislaisissa ei ole pienydinvoiman osalta spesifiä sääntelyä. Näkemyksemme mukaan hallituksen esityksessä ei ole erityisiä muutoksia nykyiseen lainsäädäntöön verrattuna, jotka merkittävästi sujuvoittaisivat pienydinvoiman luvittamista, mutta ei myöskään tunnistettavissa erityisiä esteitä.
- Rakentamislupien hakemisen käsittelylle säädetty käsittelyaikatakuu on kokonaisuutena kannatettava muutos, joka koskee myös pienydinvoimahankkeita. On tärkeää, että erilaisilla lupamenettelyillä ja ilmoitusmenettelyillä on ennakoitava käsittelyaika. Pienydinvoiman osalta hankkeet lienevät vaativuudeltaan poikkeuksellisen vaativia rakentamislupia, jolloin käsittelyaikatakuu olisi kuusi kuukautta. Käsittelyajan faktisen sujuvuuden kannalta on varmistettava kunnissa riittävät resurssit lupahakemuksen ripeään käsittelyyn, muuten käsittelyaikatakuulla ei ole oleellista merkitystä.
- Mahdollisuus myöntää rakentamislupa ennen tonttijaon laatimista ja tontin lohkomista on rakentamisen sääntelyn kannalta kannatettava uudistus ja vaikuttaa positiivisesti myös pienydinvoiman luvituskokonaisuuden kokonaisekseen.
- Puhtaan siirtymän sijoittamisluvan sääntelyyn piiriin ei sisällytetty pienydinvoima. Helen ymmärtää, että pienydinvoiman osalta kaavoitus lienee tarkoituksenmukaisin suunnittelumenetelmä muun maankäytön yhteensovittamisen kannalta.
- Orpon hallitusohjelman tavoitteiksi on mm. määritetty, että selvitetään keinoja puuttua kaavoista ja rakennusluvista tehtyjen valitusten määrään ja nopeuttaa valitusten käsittelyä. Ohjelman tavoitteena on selvittää esimerkiksi mahdollisuutta tarkentaa valitusoikeuden edellytyksiä. Helenin näkemyksen mukaan rakentamisluvan valitusluvasta tulisi rajata pois toimialueen sellainen rekisteröity yhteisö, jonka tarkoituksena on ympäristön-, terveyden- tai luonnonsuojelun edistäminen tilanteissa, jossa rakentamislupa koskee rakennusta hankkeessa, johon sovelletaan ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annettua lakia. Vaikka YVA-menettelystä ei ole valitusmahdollisuutta, sisältyy menettelyyn kuitenkin lausunnon ja mielipiteen antomahdollisuus yhteisöille ja näin vaikuttamismahdollisuus. Tarvittavilta osin annetun palautteen sisältö näkyikin yhteysviranomaisen perustellussa päätelmässä ja ohjaa näin hankkeen jatkosuunnittelua.

21.10.2024

Lopuksi

Vuoden 2025 alussa voimaan tuleva lain valmistautumisaika säädösmuutoksiin jää huolestuttavan vähäiseksi. Lain ja asetusten sisällön täsmentymättömyys tässä vaiheessa ennen lain voimaantuloa aiheuttaa epävarmuutta rakennushankkeiden ja investointien suunnittelun sekä luvitusaineistojen tietosisältövaatimuksiin. Samalla mahdolliset muutostarpeet rakennussuunnitteluun viime hetkillä aiheuttavat lisäkustannuksia ja rakennushankkeiden viivästymistä. Kunnille tulee varata riittävät resurssit lain ja asetusten voimaantullessa, jolloin muuttuneen lain täytäntöönpanon tulkinta ei viivästyä lupaprosesseja.

Kunnioittaen,

Kimmo Malin, edunvalvontapäällikkö

Vastuullisuus ja yhteiskuntasuhteet

Helen Oy